

POKYNY KE ZKOUŠCE Z DISCIPLÍN 2AKUL a 22KUL – OD ZS 2016/2017

Podoba zkoušky z 2AKUL A 22KUL **JAZYKOVÁ KULTURA** bude korespondovat se sylabem, kde se počítá s bodovým ohodnocením zkoušky a známkováním pomocí písmen A až F.

Zkouška se skládá ze dvou částí: z **písemného testu** a **samostatného pravopisného testu**. V případě hraničního a ne zcela průkazného výsledku písemné zkoušky může být podle potřeby připojena ústní část.

Účast v přímé výuce disciplíny: studenti se řídí pokyny vyučující v daném semestru; případné individuální absolvování disciplíny je konkretizováno předem (počítá se se zadáním individuální práce).

Podoba písemného testu: obsahuje 10 testových otázek, ty vycházejí jednak z distančního textu *Jazyková kultura*, jednak z příspěvku *Čeština a institucionální lingvistika dnes*; oba materiály jsou vyvěšeny v rubrice Studijní opory u disciplíny 2AKUL nebo 22KUL.

Hesla: k distančnímu textu *Jazyková kultura*: kultura

k příspěvku *Čeština a institucionální lingvistika dnes*: dnes2014

Hodnocení písemného testu: za každé zcela správné (bezchybné) řešení testové otázky získá student 5 bodů; to v součtu představuje maximálně 50 bodů za testovou část.

Hodnocení samostatného pravopisného testu: také připojená samostatná pravopisná část je obodována, a to opět maximálně 50 body. Za chybu se strhne 7 bodů, blíže viz v ukázce pravopisného textu níže.

Hodnocení celé zkoušky (s převodem na známku v podobě písmen A až F):

100 až 91 bodů = A

90 až 81 bodů = B

80 až 71 bodů = C

70 až 61 bodů = D

60 až 51 bodů = E

50 a méně bodů = F (nevyhověl)

UKÁZKY OTÁZEK V PÍSEMNÉM TESTU (podle distančního textu *Jazyková kultura*):

1. Vyberte, co aktuálně platí o teorii jazykové kultury:

1a) Původně v dobách PLK neměla žádný vztah k teorii spisovného jazyka a funkční stylistice, teprve v posledních letech se o ně opírá.

1b) Pojímá jazyk jako předmět určitého regulování a kultivování, zaměřuje se zejména na jazyk spisovný, ale ne už jen výhradně na něj.

1c) Akcentuje u jazyka aspekt stavový a výsledkový, označující úroveň jazyka na určitém stupni jeho vývoje, nemá zájem o aspekt činnostní, procesuální, ve smyslu zlepšování, rozvíjení daného stavu.

1d) Vedle kultury jazyka, která má povahu většinou institucionální, stojí sféra kultury vyjadřování (kultivovanosti) vždy poněkud v pozadí.

Správná odpověď: 1b)

2. Označte tvrzení, které/která neplatí:

2a) Zájem o řečnictví vzrostl v době humanismu a renesance, vracely se antické řečnické vzory.

2b) Jan Amos Komenský po 40 let připravoval úplný slovník českého jazyka, tzv. thesaurus (Thesaurus linguae Bohemicae).

2c) Pavel Stránský ze Stránky u Záp byl vzdělaný jezuita, znal českou kulturu, cítil se být Čechem, a proto v roce 1618 napsal obranu českého jazyka Okřik.

2d) Mluvnickou příručku, která vysvětlovala, jak používat jazyk Bible kralické, napsal pod názvem Žáček anebo Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psát neb tisknouti Matěj Václav Šteyer (1668).

Správná odpověď: 2c)

3. Označte pouze pravdivé/pravdivá tvrzení:

3a) Václav Ertl je autorem teze, že žádný jazyk se nemůže dokonale ubránit pronikání tzv. cizomluví neboli slov přejatých z jiných jazyků;

3b) Václav Ertl byl pokračovatelem a nositelem myšlenek člena PLK Bohuslava Havránka;

3c) Václav Ertl v Naší řeči v roce 1927 důrazně kritizoval cizomluvy a vysvětloval, že se dostávají do příslušného jazyka jen v době jeho úpadku;

3d) Václav Ertl doplnil učebnice češtiny Jana Gebauera.

Správné odpovědi: 3a), 3d)

4. Označte jen zcela správnou formulaci / zcela správné formulace:

4a) Bohuslav Havránek (1893–1978) je pokládán za čelného představitele Pražského lingvistického kroužku (dále PLK). Ve stati Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura ve sborníku Spisovná čeština a jazyková kultura (1932) se zabýval vymezením pojmů úzus, norma a kodifikace i teoretickým zdůvodněním jazykové kultury.

4b) Vilém Mathesius (1882–1945) se domníval, že historická čistota žádného jazyka ještě neznamena jeho vytříbenost, protože mezi obojí nelze klást rovnítko. Preferoval tzv. pružnou stabilitu jazyka, který se opírá o vnitřní řád, ale je současně posouván vývojem kupředu. Při vývoji je třeba přihlížet k živé jazykové praxi, avšak jazyk, který by byl rozkolísaný a vnitřně nejednotný, nelze pokládat za vytříbený.

4c) Vilém Mathesius společně s Romanem Jakobsonem a dalšími ruskými emigranty i českými vědci, k nimž tehdy patřili např. František Trávníček nebo Jan Gebauer, tvořili jádro PLK, který vznikl v roce 1926.

4d) Roman Jakobson (1896–1984) napsal do stati O dnešním brusičství českém, že proti germanismům v češtině je třeba bojovat.

Správné odpovědi: 4a), 4b)

5. Doplňte:

Pravopis v češtině se opírá o zásadu, že není vhodné, aby se vyslovovaná podoba slova příliš vzdalovala od podoby psané, odborně hovoříme o tzv.

5a) fonologickém principu českého pravopisu.

5b) dělení pravopisných jevů na gramatické a negramatické.

5c) zaznamenávací a vybavovací funkci pravopisu.

5d) demokratizaci pravopisu a jazyka.

Správná odpověď: 5a)

6. Označte tvrzení, které/která **neplatí (= co je špatně)**:

6a) Slovenský lingvista Juraj Dolník podtrhl podstatu spisovného jazyka jako kulturního jevu, který zůstává nedílným rysem a majetkem rozvinuté společnosti, třebaže je to od původu rys uměle vytvořený.

6b) Lingvista orientující se na germanistiku Vít Dovalil uvedl v příspěvku do Slova a slovesnosti, že učitelé jako normové autority často žádají v zájmu srozumitelnosti a přehlednosti monovariantnost.

6c) Bohemisté sdružení kolem Františka Čermáka a Petra Sgalla upřednostňují psaný jazyk před mluveným; v této souvislosti používají termín diktát spisovnosti.

6d) Alexandr Stich v knize Jazykověda – věc veřejná varoval před tím, abychom se jako uživatelé češtiny nadměrně zabývali tím, jak mluví v rozhlase či televizi, abychom bedlivě pozorovali jazykové chování lidí včetně školní mládeže.

Správné odpovědi: 6c), 6d)

7. Správně doplňte:

Dušan Šlosar z brněnské Masarykovy univerzity

7a) odmítl to, abychom proměny češtiny brali jako známku její životaschopnosti.

7b) psal popularizační knihy o češtině, aby přispěl k překonání propasti mezi tím, co zjistila jazykověda, a tím, o ví o jazyce běžný občan.

7c) schvaluje masové pronikání obecné češtiny do veřejné komunikace, protože jde o logický vývoj.

7d) vysvětlil, že jeho knížka pojmenovaná Jazyčník neusiluje zavést toto slovo do běžného užívání. Jazyčník má být pozorovatelem jazyka a pečovatelem o něj, ale je to činitel pomyslný, proto je neživotného rodu.

Správné odpovědi: 7b), 7d)

UKÁZKY OTÁZEK V PÍSEMNÉM TESTU (podle příspěvku **Čeština a institucionální lingvistika dnes**):

8. Označte pouze správné/správná řešení:

Rozsáhlý sociolingvistický dotazníkový průzkum postojů veřejnosti ke spisovné češtině:

8a) Nebyl zatím proveden, ale v letech 2008 a 2009 proběhla regionální sonda, která potvrdila, že respondenti odmítají pochyby o oprávněnosti existence spisovné češtiny.

8b) Nebyl zatím plně proveden, ale v rozmezí let 2013 – 2018 se postupně organizuje a zpracovává v Ústavu pro jazyk český AV ČR v souvislosti s přípravou Akademického slovníku současné češtiny.

8c) Probíhal v roce 2010 na celém území České republiky, připravila ho Ostravská univerzita v souvislosti s řešením projektu Grantové agentury AV ČR a potvrdil, že více než 3000 oslovených respondentů z řad dospělých a mládeže nepochybuje o oprávněnosti spisovné češtiny.

8d) Probíhal v roce 2011 na celém území České republiky, byl uspořádán Ústavem pro jazyk český AV ČR k 100. výročí vzniku této instituce a potvrdil, že více než 1500 oslovených respondentů z řad dospělých a mládeže nepochybuje o oprávněnosti spisovné češtiny. Správná odpověď: 8c)

9. Označte pouze správné/správná dokončení:

Internetová jazyková příručka (IJP)

9a) vznikla v lednu 2009, od té doby má část slovníkovou a výkladovou.

9b) výslovně varuje uživatele češtiny před nadbytečnou a neoprávněnou variantností.

9c) byla východiskem pro Akademickou příručku českého jazyka (2014), ta vznikla z výkladové části IJP.

9d) po obsahové stránce je odborně vedena a doplňována pracovníky pražského Ústavu pro jazyk český AV ČR za součinnosti Centra zpracování přirozeného jazyka Fakulty informatiky Masarykovy univerzity v Brně. Správné odpovědi: 9c), 9d)

10. Označte odpověď nebo odpovědi, v níž / v nichž jsou uvedena jen správná fakta:

10a) František Daneš byl ředitelem Ústavu pro jazyk český AV ČR dvakrát, patří k zastáncům kodifikace v českém prostředí a odvolává se na českou tradici. Myslí si, že lidé mají právo na to, aby se dozvěděli od odborníků informace o náležitém jazykovém chování.

10b) Badatel Václav Cvrček připravil s autorským týmem rozsáhlou Akademickou gramatiku spisovné češtiny (2013). V ní se poctivě snaží vyrovnat se s disproporcemi mezi tradiční bohemistickou terminologií a současnou proměnlivou jazykovou situací i trvající lingvistickou nejednotností v českém prostředí.

10c) Na potřebě vzniku nového českého výkladového slovníku se shodují badatelé odlišného zaměření, konkrétně se pro slovník vyslovili Dušan Šlosar, Milan Jelínek i Oldřich Uličný jako přívrženci kodifikace a péče o češtinu, ale také Eva Hajičová nebo František Čermák z řad odpůrců kodifikace v českém prostředí.

10d) Josef Vintr, který dlouho působil jako bohemista na Vídeňské univerzitě, vyslovil názor, že v češtině je třeba mapovat zejména úzus, ale že současně jazyk potřebuje i své mantinely, které má zabezpečovat institucionální lingvistika, konkrétně Ústav pro jazyk český AV ČR. Má být autoritou a rozhodovat ve sporných jazykových záležitostech. Správné odpovědi: 10a), 10c), 10d)

UKÁZKA PRAVOPISNÉHO TESTU

1. Zakroužkujte, která z ukázek je zcela bez pravopisných chyb. U ostatních ukázek **podtrhněte všechny jevy, v nichž je nějaký nedostatek**, a **nadepište** nad ně **opravu**.

1a) Na kongresu v kanadském Torontu zazněly znepokojivé informace afrických vědců, že situace nosorožců v teritoriu východní Afriky je kritická. Nosorožci se stali **objeti** lovců. Platí to o nosorožcích dvourohých i nosorožcích tuponosých neboli bílých. Ti vůbec nemají bílé zbarvení, zůstalo jim jen **skomolené** jméno. S dalšími důkazy o neutěšeném stavu planety **země** seznámili kolegy na **tamnějším** setkání badatelé z Přírodovědecké **Fakulty** Palackého **Univerzity** v Olomouci. Připomněli mimo jiné, že bude jen dobře, když nejznámější vědecké objevy budou dány do souladu s ekologickými **cily**.

1b) Nejrozšířenějšími obilninami starověku **bývali** ječmen a pšenice různých druhů. Z pšeničné i ječné mouky se pekly placky a chléb. Ječný chléb, který tehdejší obyvatelé zprvu považovali za podradnější, údajně dostávali **Římští** vojáci za trest za špatné výkony při výcviku. Jiní znalci historie naopak tvrdili, že tento chléb si oblíbili mužní gladiátoři a jedli ho pro získání síly. **Celozrné** pečivo se těší přízni zákazníků i dnes.

1c) Východiskem pro jednotlivé výklady v *Internetové jazykové příručce* (IJP) byla *Pravidla Českého pravopisu* a současné mluvnice Českého jazyka. Na rozdíl od nich jsou některé pasáže výkladové části v IJP podrobnější a ucelenější. Týká se to například částí věnovaných psaní velkých písmen, interpunkci nebo shodě přísudku s podmětem. Doplněné údaje pocházejí ze speciálních jazykových příruček, z odborných časopiseckých studií, z českých státních norem či z databáze jazykové poradny.

2. Označte (zakroužkujte) případně tu část nebo části, kde nejsou žádné interpunkční chyby. Pečlivě **doplňte vynechanou interpunkci** v těch částech, kde došlo k jejímu vynechání, **případně zřetelně škrtněte vadné čárky** tam, kde jsou použity nesprávně.

2a) Obecně se soudí, že v zájmu národa je, aby o svůj jazyk jako o národní majetek a symbol náležitě pečoval. Týká se to především spisovného jazyka. Péči o spisovný jazyk však rozhodně nelze zužovat jen na striktní zákazy a příkazy, jde vždy i o širší posouzení, které souvisí s používáním jazyka ve společnosti v různých komunikačních situacích.

2b) V protikladu k postojům příznivců Pražského lingvistického kroužku (PLK) se v českém prostředí objevují i silně polemické názory, neboť v odborné veřejnosti se vedou spory týkající se potřeby spisovné češtiny. Tyto diskuse mají své neúnavné protagonisty na straně odpůrců kodifikace, podle jejichž mínění PLK sice položil určité základy, když se soustředil na komunikační roli **jazykových projevů, a když** podtrhl zejména potřebu funkčnosti, nicméně vidí rozpor mezi tímto funkcionalismem, jehož cílem bylo úsilí o bezproblémové fungování jazyka v komunikační **praxi a tzv. standardizaci**, která se snaží o kultivaci jazyka cestou kodifikace.

2b) zde s jednou nadbytečnou čárkou a jednou scházející čárkou

2c) Zdeněk Starý, autor knihy *Ve jménu funkce a* **intervence** **vybíd** k opuštění původního termínu spisovný jazyk a jeho náhradě označením standardní jazyk. V knize k tomu uvedl v terminologické poznámce, že jako výhodu označení *standardní* na rozdíl od *spisovný* vidí to, že by nevznikaly nežádoucí konotace k *psaní*, nadto by se dalo u standardu hovořit i o více standardech v rámci jediného jazyka. Současně obhajuje stanovisko, že obecná čeština postoupila díky svému rozšíření až na úroveň standardu a že by neměla být pokládána za nespisovný útvar.

2c) zde s jednou scházející čárkou

Hodnocení pravopisného testu: Maximální počet bodů je 50. **Za každou chybu se odečte 7 bodů.** Znamená to, že pravopisný test jako součást zkoušky z disciplíny *Jazyková kultura* je uznatelný maximálně se 7 chybami v řešení, tedy při nejmenším ještě kladném výsledku (1 bod). Za chybu v řešení se pokládá jak neopravení nebo nesprávné opravení vadného jevu, tak nenáležitá oprava jiného jevu, který byl původně správně.

Záporný výsledek pravopisného testu znamená nutnost opakování celé zkoušky.

Tato podoba pravopisného testu: v její 1. části jsou zde chyby ve všech ukázkách, ve 2. části je ukázka 2a) bez chyby.

Ukázky 1c), 2a), 2b) a 2c) jsou čerpány z distančního textu *Jazyková kultura*, dvě úvodní ukázky, tj. 1a) a 1b), jsou zpracovány podle různých textů z médií nebo popularizačních knižních titulů; toto složení pravopisného testu platí pro všechny používané verze.

Místa s chybami jsou zde vyznačena **žlutým podtiskem**.